

Halmi Péter

A Brexit lehetséges gazdasági hatásai

Gazdaságtani alapok, módszertani lehetőségek

The Possible Economic Effects of Brexit

Economic Foundations and Methodological Possibilities

Az EU elhagyásának potenciális következményei lényeges mértékben érintik a kereskedelmet, a beruházásokat, a termelékenységet, a jövedelmeket, a munkapiacot és a közpénzügyeket. Az EU-tagság – három fő hatásmechanizmusa: a kereskedelem, a külföldi beruházás és a pénzügyi szektor révén – lényeges mértékben hozzájárult az Egyesült Királyság gazdasági prosperitásához. A Brexit gazdasági következményeinek előrejelzését megnehezíti a hasonló precedensek hiánya. E kihívásokkal szembesülve a témakör kutatása során három megközelítés kínálkozik a Brexit hatásainak becslésére: a csatlakozási tapasztalatok hatásait feldolgozó tanulmányok, azaz az integráció hatásainak utólagos (ex post) feltárása a dezintegráció lehetséges következményeinek felmérése érdekében; a Brexit hatásainak (ex ante) szimulációja számszerűsíthető egyensúlyi modellek alkalmazása révén; illetve redukált formájú (ex ante) becslés az EU-tagság kereskedelemre gyakorolt hatásairól.

E vizsgálatok kiindulópontja a kereskedelem alakulása a dezintegráció feltételei között. Annak statikus és dinamikus hatásai, illetve a további hatótényezők bekapcsolása révén végezhető el a hatáselemzés. Az elvégzett elemzések szerint a Brexit jelentős, a dinamikus hatások figyelembe vételével hosszabb távon mintegy 10%-os GDP-vesztést okozhat. E negatív hatás a dezintegráció mértékével párhuzamos: „puha” Brexit esetében mérsékeltbb veszteség körvonalazható.

Halmi Péter, akadémikus, egyetemi tanár, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Nemzetközi és Európai Tanulmányok Kar. E-mail: halmi.peter@uni-nke.hu

A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgáltatás-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében működtetett Ludovika Kiemelt Kutatóműhely keretében, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem felkérésére készült.

Kulcsszavak: egységes piac, dezintegráció, külföldi közvetlen beruházás (FDI), globális értéklánc, kiszámítható egyensúlyi modell, gravitációs modell

Leaving the EU has potential effects on trade, investments, productivity, income, labour market and on public finances. The EU membership has significantly enhanced the UK's economic prosperity mainly through three main mechanisms: trade, foreign investment and the financial sector. Missing precedents make it difficult to anticipate the economic consequences of the Brexit. Facing these problems three approaches are possible: working with studies which focus on accession experience, i.e. ex post revealing of integrations effects in order to assess the potential effects of disintegration; simulation of Brexit with quantitative equilibrium models; or restricted forms of ex ante projections on the trade effects of the EU membership.

The starting point of these analyses is the development of trade under the terms of disintegration. The impact analysis should be based on its static and dynamic effects and on other impact factors. Analyses suggest that the Brexit will result in a significant decrease of the GDP, which may reach the level of 10% if we take into account the dynamic long term effects as well. The negative effect depends on the level of the disintegration: in case of a soft Brexit, more moderate effects can be expected.

Keywords: single market, disintegration, foreign direct investment (FDI), global value chain, computable equilibrium model, gravity model

Az Egyesült Királyság a 2016. júniusi referendum alapján 2017. március végén kezdeményezte az Európai Unióból történő kilépését. A folyamat (elterjedt elnevezéssel: a Brexit) rendkívül összetett témaköröket foglal magában. Az első gyors hazai elemzés politikai, jogi és gazdasági tényezőket egyaránt átfogott. (Bóka et al., 2016)

Az alábbiakban e komplexitást messzemenően elismerve kizárólag gazdasági összefüggések tárgyalására kerül sor. Az eddigi munkák kiemelten tárgyalták a Brexit lehetséges forgatókönyveit. E konstrukciók meghatározó jelentőségűek a lehetséges gazdasági hatások tekintetében is. Az alábbiakban előbbinél mélyebb összefüggések, a tagsághoz, illetve az EU elhagyásához kapcsolódó közgazdaság-tudományi hatásmechanizmusok kerülnek elemzésre.

Az EU elhagyásának potenciális következményei lényeges mértékben érintik a kereskedelmet, a beruházásokat, a termelékenységet, a jövedelmeket, a munkapiacot és a közpénzügyeket. A gazdasági összefüggések az alábbi öt kulcsdimenzió körül csoportosíthatók:

- külkereskedelem az EU-val és más gazdaságokkal;
- külföldi közvetlen tőkeberuházás (FDI) az Egyesült Királyságba;
- munkaerő és bevándorlás;
- a kereskedelem, a migráció és a gazdasági szabályozás hatása a termelékenységre;
- az EU-tagságból és egyéb konstrukciókból származó fiskális költségek.

A fentiek alapul vételével először a brit EU-tagság hatásmechanizmusainak áttekintésére kerül sor.

A brit EU-tagság hatásai

Az EU-tagság hozzájárult az Egyesült Királyság gazdasági prosperitásához. A brit tagság (1973) óta az egy főre jutó GDP megduplázódott. Jobban nőtt, mint az EU-n kívüli angolszász államokban, beleértve az Egyesült Államokat (lásd 1. táblázat). E jelentős teljesítményt részben a hazai szakpolitikák magyarázhatják.¹ Ám a földrajzi közelség és a korlátok nélküli integráció a világ legnagyobb piacába ugyancsak kiemelési igénylő tényezők. A versenyző piacokkal rendelkező kisebb országok számára az előnyök még nagyobbak lehetnek. (Például az ugyancsak 1973-ban csatlakozott Írország csaknem megnégyszerezte egy főre jutó GDP-jét.)

1. táblázat
Növekedési ütemek a Nagy Recesszió előtt

		Reál GDP/fő	Reál GDP/munkaóra
1950–1973	Franciaország	4,02	5,29
	Németország	5,00	5,91
	Egyesült Királyság	2,42	2,81
	Egyesült Államok	2,45	2,57
1973–1995	Franciaország	1,65	2,67
	Németország	1,76	2,86
	Egyesült Királyság	1,76	2,40
	Egyesült Államok	1,81	1,27
1995–2007	Franciaország	1,75	1,75
	Németország	1,56	1,70
	Egyesült Királyság	2,55	2,17
	Egyesült Államok	2,16	2,21

Forrás: Crafts, 2017

Az európai csatlakozás révén jelentős mértékben nőtt az egy főre jutó brit GDP. Különösképpen a termelékenység növekedése volt szembetűnő. Annak fő oka a megnövekedett termékpiaci verseny volt. (Crafts, 2016) A csökkenő kereskedelmi akadályok mérsékeltek a hazai vállalatok piaci erejét. A vállalatok válaszként nagyobb beruházások révén, és más módokon növelték termelékenységüket.

A sokpólusú világban az Egyesült Királyság gazdaságilag erősebb EU-tagként. Ám globális befolyása és alkuereje más európai gazdaságokkal együttesen erősebb.

Az EU-tagság előnyei az Egyesült Királyság esetében három fő hatásmechanizmus révén érvényesültek: a kereskedelem, a külföldi beruházás és a pénzügyi szektor

¹ Az eurosszkeptikusok e növekedési teljesítményt a Thatcher-kormányzat 1980-as években folytatott gazdaságpolitikájának tulajdonítják. E gazdaságpolitikai irányt többé-kevésbé az azt követő kormányzatok is fenntartották.

területén. (Campos–Coricelli, 2015) Az EU-ba irányuló brit export, illetve az onnan származó import fókuszja alábecsüli a Brexit valódi költségeit.

Az Egyesült Királyság az EU-tagság révén jelentős előnyökre tett szert. Ennek fontos összefüggései:

- a kereskedelem előnyös a brit növekedés tekintetében, különösképpen aláhúzendó az *iparágon belüli kereskedelem (intra industry trade)* hatása a teljes tényező-termelékenység (TFP) növekedésére;
- lényeges a tagság és a *közvetlen külföldi beruházások (FDI)* közötti kölcsönhatás;
- a *pénzügyi szolgáltatások specializációjának* előnyei az Egyesült Királyságban nagy mértékben az FDI-vel és a kereskedelemmel fennálló kölcsönhatástól függenek.

Campos és Coricelli (2015) elemzései szerint az Egyesült Királyságban az egy főre jutó GDP fejlődésében 1970 körül strukturális törés történt, és abban több tényező játszott közre. Közöttük az EU-tagság lényeges szerepet játszott. A brit csatlakozás fő célja a relatív gazdasági hanyatlás megállítása volt. (Crafts, 2012) 1950-ben az Egyesült Királyság egy főre jutó GDP-je egyharmaddal volt magasabb, mint az alapító tagállamok (EU6) átlaga. 1973-ban pedig csaknem 10%-kal volt alacsonyabb azokénál. A strukturális törés óta ez az arány viszonylag stabil.

Campos et al. (2014) az EU-tagság hatásait mindvégig pozitív előjelűnek mutatták ki. Az egységes piaci program kezdetéig (1986-ig) e pozitív hatás viszonylag mérsékelt volt. A nettó előnyök az egy főre számított kibocsátásban 1992-ben érték el a csúcst. Azok egészen 2010-ig nagyjából állandó szinten maradtak. A munka termelékenysége (az egy dolgozóra jutó GDP) 1992 és 2010 között évről évre emelkedett.²

Kereskedelmi és pénzügyi integráció

Az EU-tagság csökkentette a *kereskedelmi költségeket* az Egyesült Királyság és az EU többi tagállama között. A vámunió nyilvánvalóan a vámjellegű akadályok megszűnésével járt. Lehetővé vált a termékek és szolgáltatások szabad kereskedelme. Ugyanakkor a kereskedelmi költségek csökkentése tekintetében nagy fontosságú az egységes piac létrehozása az európai integrációban, a *nem vámjellegű akadályok* folyamatos csökkentésének, leépítésének folyamata. A nem vámjellegű akadályok az intézkedések széles, a kereskedelmi költségeket emelő körét fogták át. Azok közé tartoztak a határellenőrzések, a származási szabályok ellenőrzése, a termékek minőségére és a biztonságra vonatkozó előírások.

Mint ahogy az Egyesült Királyság viszonylag kicsi, nyitott gazdaság (Sampson, 2017), a szükséges inputok eléréséhez és a termelés hatékony nagyságrendjéhez nélkülözhetetlen szüksége van az export- és az importpiacok minél szabadabb hozzáférésére. A kereskedelem és a külföldi közvetlen beruházások szoros kölcsönhatásának alapja a *globális értékláncok* kiemelkedő szerepe a brit gazdaságban. Az Egyesült Királyság a szolgáltatások (pénzügyi, IT és média) és komplex termékek (gyógyszerek, autók) nettó exportőre. Ugyanakkor ezt az exportot nagyrészt importált tőke, inputok és technikai know-how

² Az Egyesült Államok esetében az 1990-es évek közepén a termelékenységi trend felfelé irányuló, az euróövezet esetében pedig lefelé irányuló törése mutatható ki.

teszi lehetővé. Valójában a pénzügyi szolgáltatások, az infokommunikációs technológiák és a kommunikáció vonzotta be a külföldi közvetlen tőke legnagyobb részét. 2015-ben a brit külföldi közvetlen beruházások állományának 39%-a a jelzett ágazatokban volt megtalálható. A feldolgozóipar ugyanennek a 17%-át tette ki. (ONS, 2016)

Európa – földrajzi helyzete és gazdasági nagysága okán – az Egyesült Királyság természetes kereskedelmi partnere. Az Egyesült Királyságba irányuló *külföldi közvetlen beruházás* meghatározó motívuma a hatalmas méretű és magas igény szintű európai piacon történő eladás volt az elmúlt több mint négy évtizedben. A földrajzi tényezők fontossága, azon belül az országok közötti távolság meghatározó fontossága a nemzetközi áru- és tőkeáramlásokra empirikusan igazolható tény. (Anderson, 2011) Következésképpen az EU-n kívüli országokkal kötendő új kereskedelmi megállapodások kisebb lehetőséget nyújtanak az Egyesült Királyság számára, hogy előnyt szerezzen a javak, a szolgáltatások kereskedelméből, a beruházásokból és a rendelkezésre álló humán tőkéből, mint a brit kereskedelem jelenlegi feltételrendszere.

Az EU-val folytatott kereskedelem az Egyesült Királyság számára lényeges előnyökkel járt. E kereskedelem kedvez a brit fogyasztóknak: az alacsonyabb árak és a jobb minőségű, szélesebb választékot nyújtó termékek és szolgáltatások révén. Ugyanakkor a brit dolgozók és vállalkozások számára is új lehetőségeket, több munkahelyet, nagyobb értékesítést és profitot eredményezett az exportlehetőségek bővülése. Lehetővé vált a komparatív előnyöket nyújtó ágazatokra történő szakosodás. E csatornák révén a megnövekedett kereskedelem emeli a kibocsátást, a jövedelmeket és az életszínvonalat az Egyesült Királyságban.

A kereskedelem kibocsátásra és foglalkoztatásra gyakorolt hatásainak bemutatása bonyolult feladat. Ki kellene mutatni hozzá, hogy mi történt volna az EU-tagság hiányában. Empirikus tanulmányok szerint a kereskedelmi akadályok EU-tagság révén történő mérséklése lényegesen növelte az Egyesült Királyság jövedelmét. (Crafts, 2016; Campos et al., 2014) A kereskedelem javította az erőforrások allokációját. Lehetővé tette a brit gazdaság specializációját a komparatív előnyök szerint és növelte a méretgazdaságosságot. Mindezekon túl Bloom et al. (2011) azzal érvelnek, hogy a kereskedelem előnyöket generál a nagyobb verseny révén, termelékenységi nyereséget hozva a vezető gyakorlat átvétele révén. Az EU-val folytatott szabad kereskedelem alacsony áron, szélesebb választékban elérhető termékeket eredményezett. (Breinlich et al., 2016)

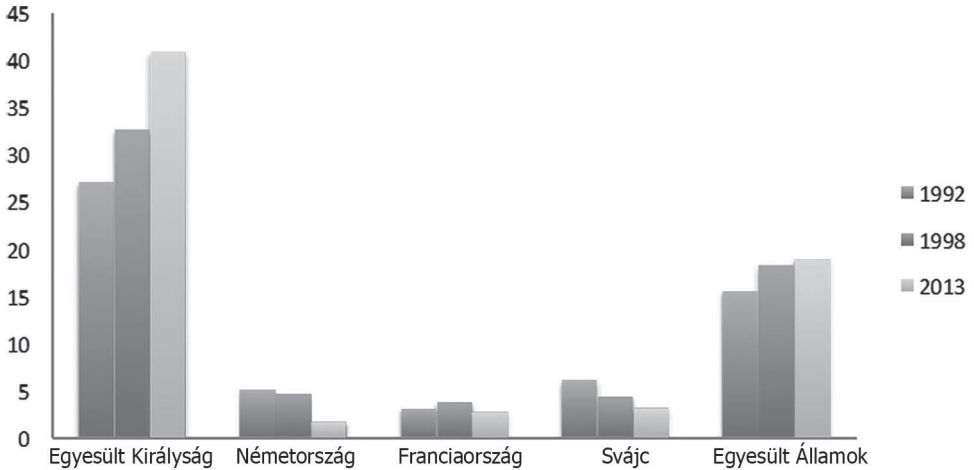
A közös (egységes) piac az európai projekt fő célja. (Sapir, 2011) A kereskedelem szerepe kettős: egyrészt elhárítja a heves konfliktusokat, másrészt előmozdítja a gazdasági növekedést. A kereskedelmi nyitottság növekvő versenyt és technológiai innovációt teremt. Mindezek növekedéshez és a jólét emelkedéséhez vezetnek.

Az Egyesült Királyság hasznot húzott az európai integrációból pénzügyi ágazata fejlődését tekintve. A belső piachoz történő hozzáférés hozzájárult az Egyesült Királyság, mint vezető pénzügyi központ pozíciójának megerősítéséhez. (Campos–Corricelli, 2015)

London hagyományosan a nemzetközi valutatranzakciók fő központja. Az 1990-es évek elejétől az Egyesült Királyság részesedése a valutatranzakciókban erőteljesen – a világpiacon 25%-áról több mint 40%-ára – növekedett. (Lane–Milesi-Ferretti, 2007) Megjegyzést igényel: a valutatranzakciók 2013-ban napi 6 billió USD-t tettek ki. (Ez a globális pénzügyi tranzakciók legnagyobb tétele.) Noha még az USD dominál, a valutatranzakciók több mint egyharmada euróban történik. Az Egyesült Királyság

lényeges részesedést szerzett a devizatranzakciókban, az euróövezet fő szereplői, Németország és Franciaország, továbbá Svájc terhére (1. ábra). E jelenségnek döntően technológiai okai lehetnek, ám az EU-tagság is fontos szerepet tölthetett be ebben.

1. ábra

Devizaátváltások forgalma: országarányok az összes tranzakcióban

Forrás: BIS, 2015

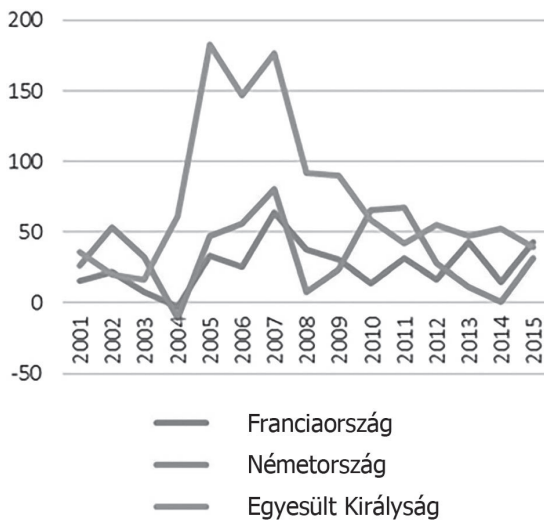
Az EU egységes piaca töltött be központi szerepet az Egyesült Királyság mint nemzetközi pénzügyi központ megszilárdulásában. A brit pénzügyi szektor komparatív előnyei (hagyomány, rugalmas szabályozás, termék diverzifikáció, emberi tőke, nyelv stb.) segítették az európai integráció előnyeinek, lehetőségeinek a kihasználását. Az Egyesült Királyság a legnagyobb szereplő az eurótranzakciókban, miközben nem tartozik az euróövezethez.

A külföldi közvetlen beruházások (FDI) szerepe

Az Egyesült Királyság hosszú ideig a külföldi közvetlen beruházások (FDI) egyik legjelentősebb célpontja volt. A külföldi közvetlen beruházások a brit gazdaság teljesítményének fontos determinánsai.

A külföldi közvetlen beruházások beáramlása a legutóbbi pénzügyi és gazdasági krízis előtti években minden idők legmagasabb szintjét érte el. Noha e beáramlás a krízis kitörését követően csökkent, továbbra is az Egyesült Királyság az egyik fő célpontja Európában (lásd 2. ábra).

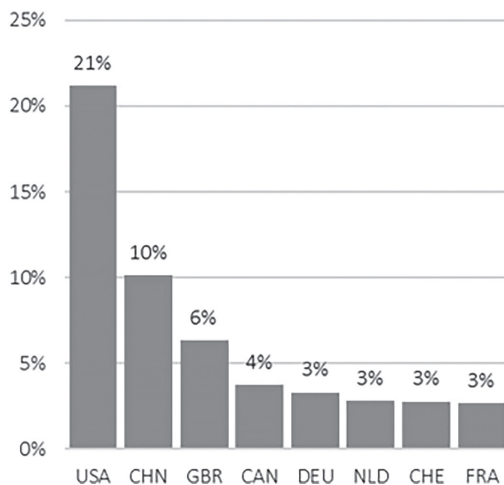

2. ábra

Külföldi közvetlen tőkebeáramlás (miliárd USD)

Forrás: Dhingra et al., 2017

2014-ben a világ külföldi közvetlen beruházásai állományának 6%-a az Egyesült Királyságban volt megtalálható. Ezt az arányt csak az Egyesült Államok és Kína múlta felül (3. ábra).

3. ábra

Arány a külföldi közvetlen tőkebefektetések állományából

Forrás: Dhingra et al., 2017

2015-ben a világ zöldmezős beruházási projektjeinek 7,4%-a az Egyesült Királyságban valósult meg. (Összehasonlításképpen: ugyanez az arány Németország esetében csak 1,6% volt. Lásd Dhingra et al., 2017)

A beruházás és a beruházás adott országban történő elhelyezésének okai sokfélék és bonyolultak. Két alapvető, egymást nem kizáró dimenzió igényel kiemelését:

- *keresleti oldal*: hozzáférés a külföldi piachoz, vagy a fogadó országban, vagy a szomszédos országokban;
- *kínálati oldal*: helyi, komparatív előnyök kihasználása bizonyos folyamatokban, vagy a termelés inputjában, ezek a globális értékláncok létezésének az alapjai.

Miért vonzó hely jelenleg az Egyesült Királyság a külföldi közvetlen beruházások számára?

Keresleti oldalon az Egyesült Királyság 60 millió fogyasztóból álló piaccal rendelkezik. Az egy főre jutó átlagos GDP mintegy 41 ezer USD. Egyes külföldi közvetlen beruházások csak a brit piac kiszolgálására irányulnak. Ám az Egyesült Királyság leggyakrabban exportplatformként szolgál az érintett vállalatok számára, hogy hozzáférjenek az egységes európai piachoz, azaz a többi tagállam piacaihoz. Az EU-tagság révén a brit lokáció jelenleg is 443 millió további fogyasztó elérését tudja biztosítani a nem EU-ban működő vállalatok számára. Az Egyesült Királyság nélkül számított EU-tagállamok (EU27) egy főre jutó GDP-je 33 ezer USD. Ez mind az ipari, mind a szolgáltató ágazatokra érvényes. A passporting jogok lehetővé teszik, hogy a pénzügyi szolgáltató vállalkozások zavartalanul kiszolgálják a fogyasztókat az országhatárokon keresztül.

Önmagában a piaci hozzáférés nem magyarázhatja meg, hogy miért az Egyesült Királyság a külföldi közvetlen beruházások elsősorú célpontja az EU-ban. Valamennyi tagállam számára lehetséges e piacrajutás. Az Egyesült Királyság vonzerejét a globális értékláncba tartozó egységek lokációja tekintetében *kínálati oldali tényezők* magyarázzhatják. Az Egyesült Királyság ebben az üzleti modellben a következő előnyöket kínálja:

- fizikai javak alacsony szállítási költségét a nyersanyagoktól a késztermékekig az értéklánc mentén;
- biztonságot és védelmet nyújtó jogi környezetet, a szellemi tulajdon tekintetében is;
- a képzett munkához történő hozzáférést.

E kínálati oldali tényezők, amelyek a külföldi közvetlen beruházást az Egyesült Királyságba vonzzák és az országban tartják, belülről kapcsolódnak a brit EU-tagsághoz. Az egységes piac megkönnyíti a javak szállítását az értéklánc mentén, olyan vállalatokkal, amelyek az inputokat nagyrészt más EU-tagállamokból vásárolják. Ebben az esetben nem merülnek fel származási szabályok, a kereskedelem vámmentes, s csak minimális nem vámjellelű bürokratikus költségek vonatkoznak rá. Ezen túlmenően az Egyesült Királyság vonzerővel rendelkezik a magasan képzett európai munkaerő számára, amely a teljes belső piac tekintetében zavartalanul elérhető. Mindezek további lokációs előnynek tekinthetők. Következésképpen *az áruk, a szolgáltatások és a személyek szabad mozgása a belső piacon növeli az Egyesült Királyság külföldi közvetlen működőteke-vonzó képességét.*

Az EU elhagyásának gazdasági hatása az Egyesült Királyságra

Az EU elhagyásának az Egyesült Királyságra gyakorolt gazdasági hatásai nagy nehézségekkel mérhetők fel. Az Egyesült Királyság státuszának széles terjedelmű potenciális szcenáriói vannak a Brexit-népszavazás után (2. táblázat), amelyek számos csatornával kombinálódnak: a kereskedelem, a beruházás, a munkapiac, a termelékenység és a közpénzügyek területén. Az egyes permutációk esetében fontos politikai választások kínálkoznak. Azok tartalma lényegében nem előrelátható. Kilépés esetén fontos politikai döntéseket kell hozni a monetáris, fiskális és a prudenciális politikák ívéről.

2. táblázat

Lehetőségek az EU-n kívül álló Egyesült Királyság számára

	Mellette:	Ellene:
Európai Gazdasági Térség (EGT/EEA) – norvég modell	<ul style="list-style-type: none"> – egységes piachoz tartozás – nincs többé alávetve bizonyos EU-politikáknak (mezőgazdaság, halászat, igazságügy, külpolitika) – kereskedelmi megállapodásokat köthet az EU-tól függetlenül 	<ul style="list-style-type: none"> – egységes piaci politikák megvalósítása, anélkül, hogy részt vehetne az EU-döntésekben – meg kell felelnie az EU-ba irányuló exportban az eredetvédelmi szabályoknak, érvényesek rá az EU antidömping intézkedései – hozzá kell járulnia az EU költségvetéséhez. Norvégia egy főre jutó hozzájárulása jelenleg 17%-kal alacsonyabb, mint az Egyesült Királyságé
Kétoldalú megállapodások – svájci modell	<ul style="list-style-type: none"> – a termékek szabad kereskedelme és a személyek szabad mozgása az EU-val – önállóan, az EU-tól függetlenül tárgyalhat kereskedelmi szerződéseket – az a' la carte megközelítés lehetővé teszi esetenként az EU-programokból történő kilépést 	<ul style="list-style-type: none"> – EU-s egyetértés szükséges a kétoldalú megállapodásokhoz – EU-szabályok elfogadása a döntésben történő részvétel nélkül – nincs az EU-val szolgáltatás-kereskedelmi megállapodás – az EU-programokban történő részvételért díjat kell fizetni, a svájci hozzájárulás egy főre számítva 60%-kal alacsonyabb, mint az Egyesült Királyságé

	Mellette:	Ellene:
Kontinentális partnerség	<ul style="list-style-type: none"> - EGT-tagság az áruk és a szolgáltatások szabad kereskedelmével az Európai Unióval - korlátozott autonómia bevándorlási kvóták felállítására EU-s állampolgárok tekintetében - konzultációs lehetőség az EU-döntésekben 	<ul style="list-style-type: none"> - EU-s egyetértés szükséges a bevándorlási kvótákhoz - EU-szabályok elfogadása a döntésekben történő szavazás joga nélkül - EU-s költségvetési hozzájárulás
Lichtenstein/Brüsszel-modell	<ul style="list-style-type: none"> - EGT-tagság az áruk és szolgáltatások szabad kereskedelmével az Európai Unióval 	<ul style="list-style-type: none"> - EU-s egyetértés szükséges védőintézkedésekhez - EU-szabályok elfogadása a döntésekben történő szavazás joga nélkül - EU-s költségvetési hozzájárulás
EFTA	<ul style="list-style-type: none"> - az áruk szabad kereskedelme az EU-val - kereskedelmi szerződéseket tárgyalhat ki az EU-tól függetlenül - nem kell elfogadnia az EU-politikákat és -szabályozásokat - nem kell az EU-költségvetéshez hozzájárulnia 	<ul style="list-style-type: none"> - a személyek szabad mozgása az EU vonatkozásában hiányzik - nincs jog az EU szolgáltatási piacára lépésre - az EU-ba exportált áruknek meg kell felelniük az EU-s termékelőírásoknak
WTO	<ul style="list-style-type: none"> - az EU-tól önállóan tárgyalhat kereskedelmi megállapodásokat - nem kell elfogadnia az EU-politikákat és -szabályozásokat - nem kell az EU-s költségvetéshez hozzájárulnia 	<ul style="list-style-type: none"> - kereskedelem az EU-val a WTO-megállapodások alapján (MFN-vámok, nem vámjellegű akadályok) - a személyek szabad mozgása az EU vonatkozásában hiányzik - nincs jog az EU szolgáltatási piacára lépésre - az EU-ba exportált áruknek meg kell felelniük az EU-s termékelőírásoknak

Forrás: Dhingra, 2017

A Brexit gazdasági következményeinek előrejelzését megnehezíti a hasonló precedensek hiánya. E kihívásokkal szembeesülve a témakör kutatása során *három megközelítés* kínálkozik:

- a csatlakozási tapasztalatok hatásait feldolgozó tanulmányok, azaz az integráció hatásainak utólagos (*ex post*) feltárása a dezintegráció lehetséges következményeinek felmérése érdekében;

- a Brexit hatásainak (*ex ante*) szimulációja számszerűsíthető egyensúlyi modellek alkalmazása révén;
- *redukált formájú (ex ante) becslés* az EU-tagság kereskedelemre gyakorolt hatásairól.

Az *ex post* tanulmányok a már megtörtént tényeken alapulnak. Az *ex ante* megközelítések elméletekre alapoznak, az elméleteken alapuló átfogó modellekre vagy számítási sémákra.

Mindhárom megközelítésnek számos korlátja van. Az eltérő eredmények a szignifikáns módon eltérő módszerekkel és feltételezésekkel, azokkal is összefüggésben az egyes hatások eltérő mértékben történő figyelembevételével (vagy mellőzésével) magyarázhatók. Ám egyidejűleg áttekintve a különböző lehetséges megközelítéseket, kiegyensúlyozott kép alkotható a dezintegráció lehetséges következményeiről. A közgazdaság-tudományi kutatások elsősorban a lehetséges hosszabb távú hatások feltárására képesek. (A Brexit után kialakuló új állandósult állapotot – *steady state* – viszonyítják az EU-tagság viszonyaihoz.) Jóval kevesebbet tudunk az átmenet lehetséges dinamikájáról. Hasonlóképpen a gazdasági bizonytalanság és a feltételezett hatások Brexit előtti érvényesüléséről az Egyesült Királyság vagy az EU27 gazdaságára.

Az integráció hatásainak utólagos elemzése

Az *ex post* elemzések szükségképpen kevésbé szilárd elméleti alapokon nyugszanak. Ugyanakkor az objektív és reális szemlélethez ezeknek az eredményeknek a beépítése is szükséges. E tanulmányok az EU-integráció vagy éppen a dezintegráció átfogó jóléti hatásait próbálják meg számszerűsíteni. Ugyanakkor nagyon nehéz utólag az európai integráció hatásait elkülöníteni az egyéb hatásoktól. A jólét alakulását az integráción túl számos egyéb, nehezen számszerűsíthető tényező is befolyásolja. Ugyanakkor az *ex post* tanulmányok áttekintéséből kitűnhet: a Brexit pesszimistább scenárió esetében szignifikáns módon rosszabb gazdasági hatásokkal járhat, mint ahogy az *ex ante* modellelemzések során esetenként kitűnt.

Az *ex ante* kereskedelmi modellek esetenként alábecsülik a gazdasági integráció hatásait. A kereskedelmi megállapodások *ex post* elemzései szignifikáns módon *magasabb kereskedelmi hatásokat* mutatnak ki, mint az elméleti alapú *ex ante* modellek. (Busch–Matthes, 2016) A hagyományos gravitációs modellek (az *ex post* elemzések egyik fő eszköze) szintén alábecsülhetik a kereskedelmi hatásokat. (Baier–Bergstrand, 2007; Egger et al., 2011) A modernebb gravitációs megközelítés szignifikánsan magasabb eredményekre jut. Például Baier et al. (2008) szerint az EU (illetve elődei) tagsága a kereskedelmet tizenöt éves időszak alatt a különböző tagállamokban 10–125%-kal növelte.

A növekedési és jövedelmi hatások számszerűsítését megkísérlő *ex post* tanulmányok *három vonulata* igényel megkülönböztetést:

- A Brexit nyomán bekövetkező kereskedelemcsökkenés által indukált jövedelmek visszaesése kifejezhető az általános kereskedelem–jövedelem összefüggésre alapozva. E módszer révén három tanulmány is pesszimista scenárió megvalósulása esetén a brit nemzeti jövedelem 10% körüli, vagy azt meghaladó mértékű

csökkenését jelzi. (Ottaviano et al., 2014a, 2014b; Aichele–Felbenmayer, 2015; Crafts, 2015) Fontos nehézséget jelent: a kereskedelem–jövedelem kapcsolat nem szabható specifikus módon az Egyesült Királyságra.

- Számos tanulmány regressziós becsléseket alkalmaz. (Henrekson et al., 1997; Badinger, 2005; Crespo Cuaresma et al., 2008) Noha az eredmények részleteikben eltérők, e tanulmányok az EU-tagság mérhető hatását azonosították a GDP-szintre: e hatás hosszú távon 20% vagy afeletti. (Némi bizonytalansággal: az eredmények nem teljesen robusztusak, a növekedési regressziók pedig ritkán teljesen kifogástalanok.)
- Campos et al. (2014, 2015) *a szintetikus alternatív tényellentétes becsléseket* alkalmazták. A klinikai tanulmányok megközelítési módszerét utánózva mesterséges szintetikus kontrollcsoportot alkotnak az Egyesült Királysághoz hasonló gazdasági teljesítményű országok kiválasztásával, a csatlakozás (1973) előtti hosszabb idővel. Az EU-tagság hatása levezethető a brit teljesítmény és a kontrollcsoport eredményei közötti különbségből. Campos et al. (2015) szerint hosszú távon (a brit EU-csatlakozástól kezdve 2008-ig) az egy főre jutó GDP közel 24%-kal magasabb, mint a szintetikus kontrollcsoportban. Ez az eredmény azonban nem nagyon robusztus. Különböző robusztussági próbák után a termelékenység növekedése évtizednyi időszakára vonatkozó eredmények közel 10% körüliek. Ez is jelentős eredmény, különösképpen, ha figyelembe vesszük: idővel azok tovább nőhetnek. (Busch–Matthes, 2016)

Az EU-tagság hatásait vizsgáló kutatások szerint a brit kibocsátás szintje folyamatosan nőtt. Ám nem mutatható ki állandó változás a potenciális növekedési ütemben pusztán az EU-tagságból eredően. (Crafts, 2016) E tanulmányok szerint az EU-csatlakozás a jövedelmek növekedéséhez vezetett az Egyesült Királyságban, ám nem volt hatással a gazdaság hosszú távú növekedési ütemére.

A következőkben az előzetekintő (ex ante, a fentebb jelzett második és harmadik) megközelítés bővebb bemutatásával folytatjuk az elemzést.

Előzetekintő (ex ante) elemzések

Az ex ante modell alapjain nyugvó tanulmányok átfogó elemzés keretét képezik. Ugyanakkor valamennyi hatást nem tükrözhetik.

A Brexit referendumot megelőzően készült modellelemzések eredményei tekintetében bizonyos egyetértés alakult ki. A dezintegráció hátrányai meghaladják az esetleges gazdasági előnyöket. Az elemzések egy része esetében a nettó költségek viszonylag mérsékeltnek voltak tekinthetők. A Brexitet megelőzően kialakult, széles körben elterjedt álláspont szerint a Brexit nettó gazdasági költsége az egyjegyű számok alsó tartományában helyezkedik el. Nagyrészt szignifikáns módon a GDP 5%-a alatt. (CEBR, 2015; CBI, 2013) E nézőpontból *a Brexit gazdasági hatásai menedzselhetőnek látszottak*. Az EU elhagyására vonatkozó döntés kizárólag a szuverenitásra vonatkozó politikai döntésnek tűnt.

A fentiekkel kapcsolatban *alapvető módszertani kételyek* merülnek fel. Az alkalmazott módszerek valószínűleg nem tették lehetővé a *nagyságrendileg nagyobb kockázatok*

azonosítását. Még e modellalapú tanulmányok sem tartalmazznak valamennyi, a gazdasági integrációból származó, a jólétet érintő hatást. (Busch–Matthes, 2016) Azok közé tartoznak a pozitív statikus és dinamikus kereskedelmi hatások a növekedés és a jólét tekintetében, továbbá az integráció nem kereskedelmi hatásai. Utóbbiak az erőteljesebb versenyből, innovációból, a vállalatok erőteljesebb szelekciójából származnak. Nincs általánosan elfogadott, mély elméleti alapokon nyugvó ex ante becslési módszer a jelzett specifikus hatások átfogó integrálására.

Szimulációk általános egyensúlyi modellekkel: strukturális Brexit-becslések

A Brexit tanulmányozásában kézenfekvő, számos alkalommal alkalmazott, legszélesebb megközelítés a *kiszámítható általános egyensúlyi* (CGE) modellek felhasználása. Az elemzés kiinduló pontja: *a dezintegráció a kereskedelmi költségek növekedéséhez vezet az Egyesült Királyság és az EU-tagállamok (esetleg további államok) tekintetében.* E modellek feltételezéseket tartalmazznak a kereskedelmi költségek növekedését illetően, a Brexit különböző scenáriói szerint eltérő mértékben. A kereskedelmi költségek növekedése hatást gyakorol a kereskedelemre, a termelésre, a fogyasztásra, a jólétre. E modellek az általános egyensúlyi megközelítés keretében lehetővé teszik e hatások számszerűsítését. Kimutathatóvá válik a dezintegráció kereskedelemterelő hatása az Egyesült Királyság és a nem EU-s tagországok között. E modellek fontos adalékokat nyújthatnak a Brexit különböző scenáriói lehetséges makrogazdasági hatásairól.

A modellre hatást gyakorol a dezintegráció nyomán *a nem vámjellegű akadályok kialakulása*: a vámjárások, a piacra jutás korlátozása és szabályozása. A Brexit feltételezett hatása e területen is számszerűen jelenhet meg: a nem vámjellegű akadályokat tipikusan *ad valorem* (értékben megjelenő) kereskedelmi költségként fejezik ki. Ugyanakkor nincs általánosan elfogadott módszertan a nem vámjellegű akadályok számszerűsítésére. Ezért mindig vizsgálni szükséges a szimuláció eredményeinek robusztusságát a változás valószínű alternatív specifikációját illetően a kereskedelmi költségek tekintetében. Ugyanakkor e modellek nem, illetve legfeljebb csak részben tartalmazhatják a globális gazdaságra hatást gyakorló mechanizmusokat. Mindez annak az igényét húzhatja alá, hogy a különböző modellszimulációk eredményeit összehasonlítsák.

A szimulációs megközelítés jó példái Dhingra et al. (2016a; 2016b) elemzései. A Brexit brit kereskedelemre és életszínvonalra gyakorolt hatásainak felméréséhez a globális gazdaság kvantitatív kereskedelmi modelljét alkalmazták Costinot–Rodriguez-Clare, 2013 alapján. A Brexit hatásait 31 ágazat és 35 ország esetében kvantitatív kereskedelmi modell révén becsülték. Az alkalmazott modell lehetővé tette, hogy a kereskedelmet a közbülső termékek, inputok és a végtermékek tekintetében, a szolgáltatásokra is kiterjedően becsüljék. Az alkalmazott modell a Brexit hatását az Egyesült Királyság és az EU, illetve az Egyesült Királyság és a világ többi része közötti kereskedelem vonatkozásában is tartalmazza.

Az Egyesült Királyság EU-ból történő kilépése következményeinek elemzése érdekében feltételezések szükségesek a Brexit utáni kereskedelmi költségek tekintetében.

Minthogy az EU–brit kereskedelmi kapcsolatok Brexit utáni szabályai nem ismeretesek, Dhingra et al. munkái (2016a; 2016b) két scenáriót elemeztek: *az optimista scenárióban a brit–EU kereskedelem költségei alacsonyak, míg a pesszimista scenárióban a kereskedelem költségei jobban nőnek.*

Az *optimista scenárió* feltételezése szerint az Egyesült Királyság kereskedelmi kapcsolatai Norvégiáéhoz hasonlóak lesznek. Az Európai Gazdasági Térség tagjaként Norvégia hozzáfér az egységes piachoz. Minthogy Norvégia nem tagja az EU vámuniójának, némi nem vámjellegű akadállyal szembesülhet. (Amelyek nem érvényesek az EU-tagokra: a származási követelmények és az antidömping vámok.) A *pesszimista változat* kiinduló feltevése: az Egyesült Királyság a Brexit időpontjáig nem tud új kereskedelmi megállapodást kötni az EU-val. Ezért a brit–EU kereskedelemre a Brexit után a WTO-szabályok vonatkoznak. Ez utóbbi esetben a kereskedelmi költségek nagyobb mértékben növekednének.

Mindkét scenáriót előretekintve értelmezték. Feltételezték az európai integráció további fejlődését a következő évtizedben. Ugyanakkor az Egyesült Királyság, minthogy elhagyja az EU-t, a jövőbeli integrációból csak csekélyebb hasznot húzhat. A pesszimista scenárió szerint az integráció az elmúlt 40 évben tapasztaltnál hasonló ütemben halad előre, míg az optimista kiinduló feltevése szerint az integráció sebessége a korábbi ütem felére mérséklődik. Ugyanakkor a jelzett forgatókönyvek nem tartalmazzák a Brexit lehetséges hatásait az EU-n kívüli harmadik országokkal.

A becslés ugyanakkor a kereskedelem mellett figyelembe veszi a *pénzügyi transzfereket* is. Az EU-tagok között az Egyesült Királyság is hozzájárul az EU közös költségvetéséhez. A brit nettó hozzájárulás 2013-ban a GDP 0,53%-a volt. (HM Treasury, 2013) A Brexit egyik előnye lehet az Egyesült Királyság számára az EU közös költségvetéséhez történő, a korábbinál mérsékeltbb hozzájárulás. Ám a Brexit nem jelent szükségképpen semmiféle brit hozzájárulást a közös költségvetés számára.

Az egységes piacon történő részvétel az EGT-tagok (például Norvégia) részéről egyúttal jelentős befizetési kötelezettséggel jár. Egy főre számítva Norvégia pénzügyi hozzájárulása a brit nettó hozzájárulás 83%-a. (House of Commons, 2013) Ezért az optimista scenárióban feltételezték: az Egyesült Királyság hozzájárulása az EK közös költségvetéséhez 17%-kal (azaz a GDP 0,09%-ával) csökken.

A pesszimista scenárió esetében nagyobb brit fiskális megtakarítást feltételeztek. Minthogy a brit nettó hozzájárulás a közös költségvetéshez a GDP mintegy 0,31%-a, Dhingra et al. (2016a; 2016b) feltételezése szerint ezt a részt, azaz a GDP 0,31%-át takarítja meg.

Dhingra et al. 2016a; 2016b fő eredményeit a 3. táblázat összegzi. Abban az egy főre jutó jövedelem változása egyúttal az életszínvonal változását mutatja. *Az optimista scenárióban („puha Brexit”), amelyet elsősorban a nem vámjellegű akadályok jelenlegi és jövőbeli alakulása vezérel, a jövedelem 1,28%-kal csökken.* (A számítás a közös költségvetésbe történő alacsonyabb befizetésekből származó fiskális hatásokat is tartalmazza.) A nem vámjellegű akadályok különösen fontos szerepet játszanak a szolgáltatások kereskedelmének korlátozásában, ahol az Egyesült Királyság jelentős exportőr. *A pesszimista scenárióban („kemény Brexit”) e jövedelmi veszteség 2,61%-ra emelkedik.*

3. táblázat
A Brexit hatásai a brit életszínvonalra a GDP százalékában

	Optimista szcenárió	Pesszimista szcenárió
Brexit kereskedelmi hatásai	-1,37%	-2,92%
Fiskális megtakarítás	0,09%	0,31%
Egy főre jutó jövedelem változása 1.	-1,28%	-2,61%
Egyoldalú liberalizáció	0,30	0,32
Egy főre jutó jövedelem teljes változása 2.	-0,98%	2,29%

Megjegyzések:

1. Optimista szcenárió: az EU és Egyesült Királyság között a nem vámjellegű akadályok 2%-kal nőnek + kizárás a nem vámjellegű akadályok EU-beli jövőbeni csökkenéséből (-5,7%), 17% megtakarítás a nettó fiskális transzferből (amely jelenleg a brit GDP 0,53%-a).
2. Pesszimista szcenárió: MFN-vámtarifa + az EU és Egyesült Királyság között a nem vámjellegű akadályok 6%-kal nőnek + kizárás a nem vámjellegű akadályok EU-s jövőbeni csökkenéséből (-12,8%), 0,31% megtakarítás a nettó fiskális transzferből.
3. Egy főre jutó jövedelem változása 1.: kereskedelmi és fiskális változások együttes hatása.
4. Egyoldalú liberalizáció: az Egyesült Királyságba irányuló import valamennyi vámterhe egyoldalú eltörlésének a szimulációja.
5. Egy főre jutó jövedelem teljes változása 2.: valamennyi fenti hatást tartalmaz: a kereskedelmi és fiskális hatásokat, továbbá az egyoldalú liberalizáció hatásait is.

Forrás: Dhingra, 2017

A csökkenő kereskedelem növekvő költségei mindkét szcenárióban lényegesen meghaladják a fiskális megtakarításokat. Az idézett – egyelőre csak korlátozott összefüggéseket tükröző – elemzés szerint a Brexit egy átlagos brit háztartás jövedelmét az optimista szcenárióban évi 850 fonttal, míg a pesszimista esetében évi 1700 fonttal csökkenti (3. táblázat).

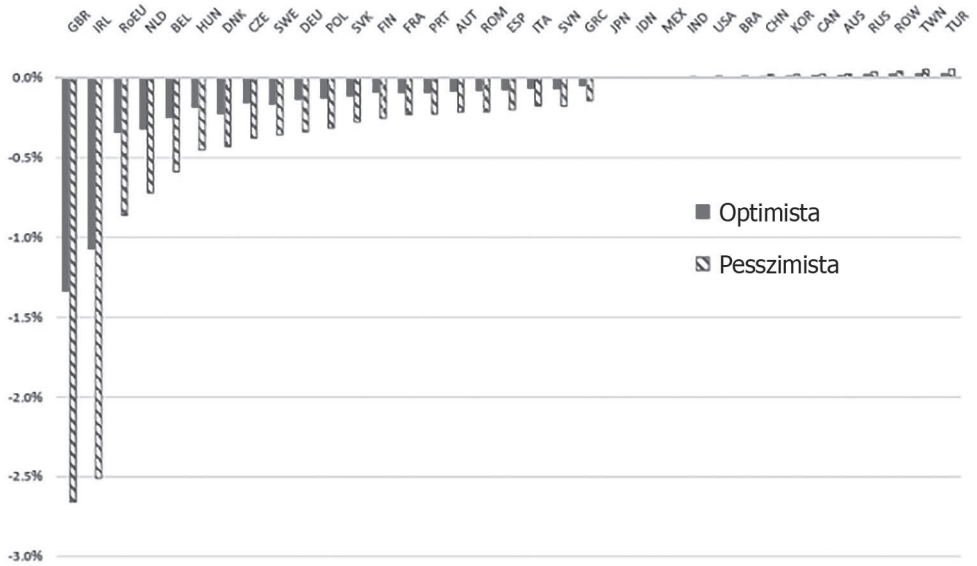
A Brexitet követően az Egyesült Királyságot nem köti többé az EU közös külső vámrendszere. A Brexit hívei szerint az Egyesült Királyság hasznot húzhat a brit import összes vámjának esetleges eltörléséből. Az egyoldalú liberalizáció lehetséges hatásainak feltárása érdekében Dhingra et al. (2016a; 2016b) megismételték elemzésüket, feltételezve: mi történik, ha az Egyesült Királyság megszünteti az összes importvámot?

A 3. táblázat mutatja szimuláció eredményét. Az egyoldalú liberalizáció a GDP 0,3%-ával csökkentené a Brexit költségeit, mindkét szcenárió esetében. A Brexit összes hatása továbbra is negatív előjelű maradna, amelynek fő oka, hogy a WTO-vámok már jelenleg is alacsonyak. Ezért a további csökkenés nem okoz nagy eltérést. Jelenleg az integráció fő kérdését már nem a vámok csökkentésének ügye képezi. Nemzetközi megállapodásokon alapuló politikák, szabályozási különbségek kimunkálása szükséges a szolgáltatások területén, s mindez egyoldalúan nem érhető el.

A 4. ábra szerint az EU-tagállamok is veszteségeket szenvednek a brit-EU kereskedelem csökkenése esetén. Írország kivételével azonban e veszteségek nagyságrendekkel kisebbek, minthogy a kereskedelem kevésbé fontos az EU27-tagállamoknak, mint

az Egyesült Királyságnak. A Brexit az optimista változat esetében az EU-ban az egy főre jutó fogyasztás 0,14%-os csökkenését eredményezi. A pesszimista scenáriónál az egy főre jutó fogyasztás az EU-ban 0,35%-kal mérséklődik. A nem EU-tagállamok hasznot húzhatnak a Brexitből a kereskedelemeltérítő hatások miatt, e hatások azonban nagyságrendileg csekélyebbek, mint azok, amelyek az Egyesült Királyságot, illetve az EU-tagállamokat érik. (Dhingra et al., 2017) Más tanulmányok kvalitatív és kvantitatív értelemben hasonló eredményekre jutottak (például Aichele–Felbermayer, 2015), elemzéseiket Eaton–Kortum, 2002, illetve Ciurak et al., 2015-ös munkájára alapozták. Utóbbi szerzők a globális elemző projekt modelljének egyik változatát alkalmazták.

4. ábra

A Brexit becsült jóléti hatásai

Forrás: Sampson, 2017

Az egyik alapvető kérdés a *pénzügyi szolgáltatások* modellezésének a módja. London Európa pénzügyi központja. A pénzügyi szolgáltatások állították elő 2014-ben a brit GDP 7,5%-át, és az export 13%-át teljesítették. (ONS, 2016a; 2016b) Az Oliver Wyman (2016) szerint a brit pénzügyi szolgáltatások bevételeinek mintegy negyede a többi EU-tagállamhoz kötődő üzletekből származik. Ha az Egyesült Királyság elhagyja az egységes piacot, a brit pénzügyi vállalkozások elveszítik passportjogaikat, és magasabb akadályokkal kerülnek szembe az európai pénzügyi piacokhoz történő hozzáférés tekintetében. A Brexit tanulmányozására alkalmazott kereskedelmi modellek nem tartalmazzák a pénzügyi szolgáltatások lokációját megalapozó agglomerációs hatásokat. Túlbecsülhetik a Brexit hatásait, ha agglomerációs externalitások szigetelik el az Egyesült Királyság pénzügyi szolgáltató szektorát a magasabb kereskedelmi

költségekkel szemben. Illetőleg alábecsülik e hatásokat, ha a Brexit London pozícióját fenyegeti Európa pénzügyi központjaként.

A másik lehetséges út a Brexit hatásainak vizsgálatára a pénzügyi szolgáltatások tekintetében az esettanulmányok felhasználása. Azok megmutathatják: mekkora üzletet veszíthet London a pénzügyi szolgáltatások egyes alszektoraiban. E megközelítést alkalmazva Djankov (2017) szerint – ha az Egyesült Királyság és az Európai Unió között a WTO-szabályok szerint folyik a kereskedelem – a pénzügyi szolgáltatások bevételei 12–18%-kal, a foglalkoztatás pedig e területen 7–8%-kal csökkenhet. Dhingra et al. (2017) a pesszimista scenárióban a pénzügyi szolgáltatások teljesítményének 6,4%-os csökkenését mutatták ki. Mindezek további kutatások igényét húzhatják alá.

Redukált formájú becslések

Az előzőekben alkalmazott általános egyensúlyi megközelítés statikus kereskedelmi modelleken alapult. Azok nem veszik figyelembe a kereskedelem dinamikus hatásait a termelékenységre. *Valójában e dinamikus hatások figyelembe vétele esetén az eddig bemutatott hatások két-háromszor nagyobbak lehetnek.* (Lásd például Boom et al., 2014; Sampson, 2016)

Az eddig ismertetett módszerhez képest alternatív lehetőség a Brexit következményeinek értékeléséhez az úgynevezett *redukált formájú empirikus tanulmányok* eredményeinek felhasználása, az EU-tagság hatásairól. Baier et al. (2008) a kétoldalú kereskedelem egyéb meghatározó tényezőinek ellenőrzése után azt találták, hogy az EU-tagok lényegesen több kereskedelmet folytatnak más EU-s tagállamokkal, mint az EGT vagy az EFTA tagjaival. Becsléseik szerint: ha az Egyesült Királyság kilép az Európai Unióból, és belép az EFTA-ba, a többi EU-tagállammal való kereskedelme mintegy negyedrésszel csökkenne.

A Brexit redukált formájú megközelítése két lépést foglal magában:

- *gravitációs egyenlet alkalmazása a kétoldalú kereskedelemre*, amelyben a kereskedelem szintje a gazdaság nagyságától, a földrajzi távolságtól és más, a kereskedelmi költségekre hatást gyakorló tényezőktől függ, az EU-tagság hatásának a becslésére;
- az előbbieket az *egy főre jutó jövedelemrugalmasság becslésével* kombinálják, így megkapható az EU-tagság hatása az egy főre jutó jövedelemre.

E megközelítés nem valamely specifikus kereskedelmi modellre támaszkodik.³ Lehetővé teszi a kutatók számára az empirikus változatok felhasználását az EU-csatlakozást követő kibocsátás változások tanulmányozására. Fő korlátját a kamatparaméterek kauzális becsléseinek nehézségei képezik.

³ „Sajnos nincs olyan kánonszerű kvantitatív kereskedelmi modell, amely magában foglalná ezeket a dinamikus hatásokat, mivel az elmélet bonyolult és még fejlődésben van.” (Van Reenen, 2016:374)

Dhingra et al. (2017) a redukált formájú megközelítést is alkalmazzák,⁴ ezzel Baier et al. (2008) módszerére támaszkodnak. Utóbbi az egyes tagállamok EU-csatlakozásakor bekövetkezett kereskedelmi változatokat azonosítja az egyes országok szerint. Baier et al. (2008) becslései az EU elhagyását és az EFTA-csatlakozást is tartalmazzák.⁵ Azok az Egyesült Királyság kereskedelmét az EU-tagállamokkal 25%-kal csökkentenék. Az EU-n kívüli országokkal történő kereskedelemeltérítés hiányát feltételezik: Freyer (2009) becslését alkalmazva, amely szerint a külkeresedelemből származó, egy főre eső jövedelem rugalmassága 0,5 és 0,75 között van, a *Brexit az Egyesült Királyságban az egy főre jutó jövedelem 6,3–9,5%-os csökkenéséhez vezethet. (Ez körülbelül 4200–6400 font évente brit háztartásonként.)*⁶

Megjegyzést igényel: a redukált formájú megközelítés *többszörösen nagyobb veszteségeket mutat ki, mint a modellszerű szimulációk*. E becslések jóval magasabbak, mint a statikus kereskedelmi modellek alapján kimutatott költségek. Mindez jelzi: a kereskedelemről származó *dinamikus nyereség* lényeges lehet az integráció és a dezintegráció hatáselemzése során. A Brexitből, különösképpen a „kemény” Brexitből jelentős, nem triviális jóléti veszteségek származnának. E becslések robusztusságát Dhingra et al. (2016a) számos teszt révén vizsgálták. Ezek az eredmények egybeesnek más, számos további modellképző feltételezést alkalmazó kvantitatív eredményekkel. (Emmerson et al., 2016)

Ugyanakkor a kereskedelem változását illetően mindkét módszer hasonló előrejelzéseket nyújt. (Például Dhingra et al. [2017] kvantitatív modellje optimista esetben a brit külkereskedelem 9%-os, pesszimista változat esetén pedig 16%-os mértékű csökkenését tartalmazza. Ugyanők redukált formájú becsléseikben e csökkenést 12,5%-ra teszik.) A redukált formájú becslések a kvantitatív kereskedelmi modellekből hiányzó csatornákat ragadnak meg. A Brexit tanulmányozására alkalmazott számszerűsíthető modellek a technológiát exogénnek tekintik. Alábecsülik a Brexit költségeit, ha a kereskedelmi integráció emeli a termelékenység növekedését, vagy a technológia javulásához vezet. (Bustos, 2011)

Sampson (2016) szerint, ha a kereskedelem a tudás vállalatok közötti tovagyrűzése révén is emeli a termelékenységet, közel háromszorosára nőhet a kereskedelemről származó közvetlen előny Melitz (2003) változatában. A kereskedelem és a gazdasági integráció más formái magas fokú korrelációt mutatnak. Ezért Freyer (2009) jövedelm rugalmasságra vonatkozó becslése nemcsak a kereskedelem, hanem a szorosabb

⁴ A London School of Economics (LSE) kutatói rendkívül kiterjedt munkát folytattak a Brexit megalapozott gazdasági hatáselemzése területén. E munkák eredményeit Dhingra, Sampson, Van Reenen és munkatársaik publikációiban adták közre.

⁵ Baier et al. (2008) becslései az 1960–2000 közötti kereskedelmi adatokon alapulnak. Homogén kereskedelmi hatást feltételeznek az egyes EU-tagállamok között. Ugyanakkor Mulabdic–Osnago–Ruta (2017) 1995–2011 közötti adatokon alapuló elemzése a termékek és a szolgáltatások kereskedelmére egyaránt kiterjedt. Becsléseik szerint a Brexit az Egyesült Királyság és az EU közötti szolgáltatás-kereskedelem termékkereskedelmet némileg meghaladó csökkenéséhez vezethet. E csökkenés a Brexitet követően nagyobb a teljes brit–EU kereskedelemben, mint Baier et al. (2008) eredményei szerint.

⁶ Dhingra et al. (2017), Van Reenen (2016) és Busch–Matthes (2016) szerint az Egyesült Királyság a Brexit következtében pesszimista szcenárióban hosszú távon 10%, vagy a feletti GDP-veszteséget szenvedhet el. E hatások nagyjából azonosak az ex post tanulmányokban (például N. Crafts műveiben) a brit EU-tagságból származó GDP-többlet becslésével.

integráció további következményeit is megragadja. Következésképpen a *redukált formájú becslések a Brexit szélesebb hatásait tükrözik*. E szélesebb hatások a külföldi közvetlen beruházásokból, a migrációból és a nemzetközi technológiai diffúzió változásaiból származnak.

Külföldi közvetlen beruházás és migráció

A Brexit gazdasági hatásainak elemzése elsősorban a kereskedelem változásaira irányul. Ugyanakkor a brit gazdaságot az EU-ból történő kilépés után a külföldi közvetlen beruházás és a migráció csökkenése is kedvezőtlenül érinti. Az egységes piac rendszerében a külföldi beruházók az Egyesült Királyságból a teljes EU-piachoz hozzáférhettek.

A Brexit hatása a külföldi közvetlen beruházásra és annak állományára *közvetlenül a kereskedelmi költségek növekedésétől függ*. Az Egyesült Királyság piacainak kiszolgáltatását tekintve a közművek, az élelmiszerek, az italok és a dohányárúk előállítására területén az elmúlt időszakban is nőtt az FDI-beáramlás. Ugyanakkor az inputok importjának és a kibocsátás exportjának növekvő költsége a belső piacról a Brexit után csökkentheti a nemzetközi értékláncokban történő brit részvételt. Az Egyesült Királyság FDI állományának jelenlegi összetételét adottnak tekintve a negatív hatás lehet a meghatározó.

Az ipar területén a multinacionális cégek leányvállalatainak részvétele a hazai termelésben különösen fontos a komplex értéklánccal és a magas exporttartalommal jellemezhető ágazatokban: az elektronikában, a gépgyártásban, a közlekedésben és az autógyártásban, a vegyszer- és gyógyszergyártásban. Az Egyesült Királyságban működő amerikai érdekeltségű vállalatok jellemzően a belső piacra irányuló exportplatformként működnek. A Bureau of Economic Analysis szerint az Európában működő amerikai leányvállalatok kibocsátásuk 50%-át adják el a befogadó országban, 25%-át az egységes piac más tagállamaiban értékesítik, s a fennmaradó 25%-ot vizik harmadik országokba a multinacionális piaci szervezet révén. (Ramondo–Rodriguez-Clare–Tintelnot, 2015)

Bruno et al. (2016) gravitációs egyenlet révén végzett becslése szerint az egységes piac elhagyása esetén az Egyesült Királyságba irányuló közvetlen külföldi beruházás mintegy 22%-kal csökkenhet. Minthogy a külföldi közvetlen beruházás pozitív hatást gyakorol a hazai beruházásra és a termelékenységre, annak csökkenése mérsékeli a brit kibocsátást és életszínvonalat. (Dhingra et al., 2017)

Az egységes piac elhagyása esetén az Egyesült Királyságban lehetővé válik az EU-tagállamokból történő *migráció korlátozása*. A migrációs politika hatásainak előzetes elemzése nehézséget jelent. Portes–Forte (2017) a migráció redukált formájú módszertanát alkalmazza. Az EU-tagállamokból lecsökkenő migráció az Egyesült Királyságban az egy főre jutó GDP 0,9–3,4%-kal történő csökkenéséhez vezethet. Nem ismerjük a kereskedelemben, a külföldi közvetlen beruházásokban, illetve migrációban történő változások együttes hatását. Nem tudjuk, e tényezők hogyan hatnak egymásra. E kölcsönhatás fontos lehet. Például a pénzügyi szolgáltatások területén a magasan képzett dolgozók felvételében különösen jelentős a migráció révén érkezők szerepe.

Kemény versus puha dezintegráció

Mulabdic–Osnago–Ruta (2017) az Egyesült Királyság és az Európai Unió közötti Brexit utáni megállapodások csökkenő mélysége szerint három különböző scenáriót alkalmaztak:

- a „puha” Brexit esetében a rendezés az EGT-konstrukció révén valósulna meg;
- a második az EU harmadik országokkal jelenleg fenntartott átlagos kereskedelmi megállapodások mélységének a szintje;
- a harmadik scenárió esetén nincs megállapodás.

Az elvégzett mennyiségi elemzés szerint a brit–EU kereskedelem mindegyik scenárióban csökken. *E csökkenés a Brexit utáni brit–EU megállapodás mélységével fordított arányban áll.* A csökkenés a hozzáadott érték tekintetében 6%-tól 28%-ig terjedhet. A legnagyobb visszaesés a szolgáltatások és a globális értékláncok tekintetében következhet be. A 4. táblázat tartalmazza az összesített eredményeket. A bemutatott előrejelzéseket átlagos hatásoknak szükséges tekinteni. A kezdetben gyenge válasz nem azt jelenti, hogy a kereskedelem nem változik nagymértékben. A kereskedelmi áramlásoknak a kereskedelmi költségekben megjelenő változásokhoz történő alkalmazkodáshoz időre van szükségük. E változások hatásai – teljes terjedelmükben – hosszabb távon érvényesülnek.

4. táblázat

Az Egyesült Királyság EU-val folytatott kétoldali kereskedelme eltérő scenáriókban

	„Norvég” scenárió	„Átlagos preferenciális” scenárió	„Nincs megállapodás” scenárió
Áruk	-12%	-38%	-50%
Szolgáltatások	-16%	-48%	-62%
GDP	-6%	-20%	-28%
Globális értéklánc 1.	-5%	-18%	-26%
Globális értéklánc 2.	-7%	-25%	-34%

Megjegyzés:

Globális értéklánc1: GVC felfelé irányuló kapcsolódás.

Globális értéklánc2: GVC lefelé irányuló kapcsolódás.

Forrás: Mulabdic et al., 2017

A 4. táblázat szerint átváltási (trade off) kapcsolat áll fenn a kereskedelmi integráció mélysége és a kereskedelem intenzitása között. A „mély” kereskedelmi megállapodások közvetlenül befolyásolják a kereskedelmi kapcsolatokat.⁷ A szolgáltatásokra vonatkozó kötelezettségvállalások a piacra jutást garantálják a résztvevők számára, illetve közvetett módon beruházások, verseny és egyéb „mély” intézkedések révén könnyítik meg a több határt átlépő gazdasági tevékenységeket.

⁷ Az utóbbi évek szakirodalmában értékes áttekintést kaphatunk a kereskedelmi integrációk sokirányú, például regionális kereskedelmi hatásairól Pásztor (2013) és Elekes–Halmai (2013) munkáiból.

A fenti átváltás körülhatárolja a jövőbeni politikai választások lehetőségeit. A politikacsinalók választhatnak: „mély” megállapodásban vállalnak egyre szorosabb, a kereskedelmi integrációt elmélyítő kötelezettségeket („lágý” Brexit), vagy gyengébb kötelezettségeket („kemény” Brexit), kevesebb kereskedelemmel. A csekélyebb kötelezettségeket tartalmazó megállapodás az Egyesült Királyság esetében – az empirikus eredmények alapján – erősen negatív hatást gyakorolhat a globális értékláncok keretében megvalósuló kereskedelemre és a szolgáltatáskereskedelemre. Utóbbiak erősebb mértékben alapulnak az EU mélyebb rendezést tartalmazó rendszerén.

A brit–EU jövőbeli kereskedelem alapvető kérdései továbbra is nyitottak. Ezért a fentebb idézett elemzés (Mulabdic–Osnago–Ruta, 2017) sem tartalmazza a következőket: egyrészt a Brexit után az Egyesült Királyság új kereskedelmi megállapodásokat köthet más partnerekkel; másrészt folytatódhat az európai integráció további mélyülése, az „egyre szorosabb unió” kiépülése. E divergens folyamatok nehezen előrejelezhető módon gyakorolhatnak hatást a brit–EU kereskedelem jövőbeli alakulására.

Ugyanakkor a kereskedelmi integráció magas foka valószínűleg a politikai integráció bizonyos formáját is megköveteli (Brou–Ruta, 2008; Campos–Coricelli–Moretti, 2015b). E komplementaritás a gazdasági és politikai integráció között lehet az európai projekt magja (Padoa-Schioppa, 1999). Lehetséges, hogy a legmélyebb kereskedelmi megállapodásokat nehéz az EU keretein kívül fenntartani.

Következtetések

A Brexit népszavazás a megnövelt bizonytalanság elhúzódó időszakát eredményezi. Annak következménye a kibocsátás alapvonalánál kedvezőtlenebb alakulása.

A Brexitre vonatkozó döntés után az Egyesült Királyságnak ki kell tárgyalnia kilépési feltételeit és új kapcsolatát az EU-val. Egyidejűleg újra kell tárgyalnia a számos további országgal fennálló kereskedelmi megállapodásokat, vagy az általános WTO-szabályokat kell alkalmaznia.

E problémakörök megoldása éveket igényelhet. A bizonytalanság és a kedvezőtlen kilátások hosszú ideig ránehezedhetnek a beruházásokra és a gazdasági várakozásokra. Mindez a kibocsátás csökkenésével jár. A fontos piacokon – minthogy azok alkalmazkodnak az új körülményekhez – megnőhetnek az ingadozások. A kibocsátásra és a jövedelmekre gyakorolt hatás nagyon bizonytalan. Lehetséges limitált scenárió viszonylag zavartalan átmenettel EGT-típusú kereskedelmi megállapodás irányába, rövidebb távú növekedési hatásokkal. Ugyanakkor a kedvezőtlen scenárió recesszióba taszíthatja a brit gazdaságot.

A brit kibocsátást és a jövedelmeket érintő hatások is valószínűleg negatívak és jelentősek lesznek:

- A kutatások egyértelműen hosszú távú veszteségeket mutatnak be. A megnövekedett korlátozások csökkentik a kereskedelmet, a közvetlen külföldi beruházást, a munkakínálat növekedését eredményező migrációt, a beruházást és a termelékenységet. A becsült veszteségek széles sávja az Egyesült Királyság EU-val, illetve a világ többi részével lehetséges jövőbeni gazdasági kapcsolataira vonatkozó feltevézéseket tükrözi.

- Jelentős a bizonytalanság e hatások nagyságrendjében. *A Brexit hatását a különböző becslések az Egyesült Királyság egy főre jutó GDP-je 1–10%-ára teszik.*⁸ Az EU többi tagállamának vesztesége ennél nagyságrendileg kisebb. A Brexit hatásai bizonytalan felmérésének két fő tényezője van. Egyrészt az alternatív kutatási stratégiák eltérő kvantitatív eredményeket nyújtanak. Másrészt a lehetséges veszteség attól függ: milyen feltételekkel kereskedik az Egyesült Királyság az Európai Unióval a Brexit után. A dezintegráció, s az annak során csökkenő kereskedelem valószínűleg jóval többbe kerül az Egyesült Királyság gazdaságának, mint az EU közös költségvetésébe történő mérsékeltebb befizetés. A brit és az európai gazdaság számára egyaránt a további belső piaci részvétel lenne a legjobb választás. Ha az Egyesült Királyság elhagyja a belső piacot, a Brexit költségeinek minimalizálása tekintetében meghatározó a nem vámjellegű korlátok alacsony szinten tartása és a piaci hozzáférés biztosítása a szolgáltatások tekintetében.
- A GDP 1%-a feletti kibocsátási veszteség nettó fiskális veszteséget eredményez az Egyesült Királyság számára. Az alacsonyabb kibocsátás eredményeként csökkenő bevétel eltünteti a közös költségvetésbe fizetett nettó hozzájárulást (a GDP kb. egyharmada) megtakarításának a hatását.
- Távoli és kétséges lehetőség a termelékenység növelése a szabályozások leépítése révén. Számos EU-szabályozást valószínűleg hasonló nemzeti szabályozással kell helyettesíteni. Továbbá a brit vállalkozások számára leginkább terhes szabályozások valójában hazai eredetűek (például az épületek tervezése területén).

A tovagyrúzéseket nagyrészt EU-tagállamok fogják érzékelni. A leginkább érintettek tekinthető Írország, Ciprus, Málta, Hollandia és Belgium. Ám az EU-kiadások nettó recipiensei – nagyrészt a legutóbb csatlakozott államok – is érintettek, hacsak nem növelik meg a közös költségvetésbe teljesítendő befizetéseket a brit kilépés ellensúlyozására.

A vizsgált három fő területen (kereskedelem, FDI, pénzügyi ágazat) az Egyesült Királyság jelentős előnyökre tett szert az EU-tagsága során, így a Brexit valószínűleg jelentős veszteségeket hozhat. (Ottaviano et al., 2014) E veszteségek a vártnál még nagyobbak is lehetnek, ha az iparágon belüli kereskedelem, az FDI és a pénzügyi integráció következményeit is figyelembe vesszük. (Campos–Corricelli, 2016) E kölcsönhatások nagyok a kereskedelem és az FDI között (mivel az iparágon belüli kereskedelem gyakran magában foglalja az FDI-t), a pénzügyi integráció és az iparágon belüli kereskedelem között (mivel az iparágon belüli kereskedelem hitelintenzív, Gianetti et al., 2011), valamint a pénzügyi integráció és az FDI között (mivel az FDI az Egyesült Királyságban pénzügyi szolgáltatásokban koncentrálódik).

További kutatásra van szükség e témakörök még inkább mély és sokoldalú feltárása érdekében. A jelenlegi (nagyrészt kizárólagos) „brit export az EU-ba és import az EU-ból” megközelítés jelentős mértékben alulbecsülheti a Brexit valódi potenciális költségeit.

⁸ A külföldi közvetlen beruházás és a migráció dinamikus hatásait is számba véve a csökkenő kereskedelem, illetve a csökkenő brit hozzájárulás a közös költségvetéshez az egy főre jutó GDP 1,3–1,6% közötti csökkenését mutatja. Ha a Brexit hosszú távú termelékenységi hatásait is figyelembe vesszük, az egy főre jutó jövedelem 6,3–9,5% között csökkenhet. Csak igen nagy egyéb – például szabályozási – előnyök ellensúlyozhatnák ezeket a hatásokat. Utóbbiak az eddigi elemzések szerint nem bizonyultak megalapozhatónak.

A következő években a Brexit valószínűleg sok kutatási lehetőséget kínál. Lehetőség nyílna a kereskedelmi akadályok növekedési hatásainak a vizsgálatára. Lehetőségessé válik – még ha ez nem is ad okot öröme – a kereskedelmi deliberalizáció hatásainak, alkalmazkodási mechanizmusainak, a különböző nem vámjellegű akadályok relatív fontosságának a tanulmányozására. A további vizsgálatok egyik központi kérdése lehet: hogyan hatnak egymásra a kereskedelem, a külföldi közvetlen beruházások és a migráció.

A Brexit különösen szigorú hatást gyakorolhat az Egyesült Királyság *pénzügyi szektorára*, s annak révén a kereskedelemre és az FDI-ra. Erősödő törekvés mutatkozik az Egyesült Királyság, mint az eurótranzakciók fő pénzügyi központja szerepének mérséklésére. A Brexit nyomán nagymértékben visszaeshet az Egyesült Királyság e döntésekre gyakorolt befolyása.

Nagy-Britannia kilépése a korábban gondoltnál is összetettebb folyamat lehet, rengeteg bizonytalansági tényezővel. A népszavazás után a szigetországnak *jelentős sokkal, s strukturális bizonytalanságokkal* kell szembenéznie, beleértve az alacsonyabb növekedési kilátásokat, illetve a növekvő recessziós félelmeket. A különféle előzetes közgazdasági hatáselemzések egyaránt súlyos negatív hatásokat tártak fel. (OECD, 2016; IMF, 2016) Ahogy a *Financial Times* írja: „Ritkán van olyan egyetértés a közgazdászok között, mint ami azt a kárt illeti, amelyet a Brexit okoz a brit gazdaságnak.” (Giles, 2016) A Nemzetközi Valutaalap (IMF) szerint Nagy-Britannia recesszióba süllyedhet, s nincs gazdasági előnye az EU elhagyásának. A Brexit következtében előálló tartós növekedési veszteség az OECD szerint „Brexit adóval” terheli a brit háztartásokat.⁹

Gazdasági szempontból döntő kérdés: a puha vagy kemény Brexit forgatókönyve érvényesül-e Nagy-Britannia esetében. A legsúlyosabb változat az EU-tagállamokkal átfogó, s valamennyi lényeges kérdést kimerítően szabályozó megállapodás nélküli (no deal) kilépés volna. A Brexit gazdasági vonatkozásairól határozottan kijelenthető: a kilépés mellett kampányt folytató politikusok lelkiismeretlenül félrevezették a brit szavazókat. Egyfajta ördögi kör alakult ki: a populista politika felelőtlen, s nagyrészt hamis állításokon alapuló indulati offenzívája a népszavazáson a Brexit többségét hozta, de az ország páratlan megosztottságát eredményezve. A brit politikai elit azóta is keresi a legkisebb fájdalommal és áldozattal járó megoldást. Kezdi felismerni a Brexit sivár gazdasági kilátásait, azonban nem lát lehetőséget annak elkerülésére. A leglátványosabb, Nagy-Britannia számára is a legkedvezőbb gazdasági forgatókönyv az EGT-tagokhoz hasonló státus elérése lenne. (Ebben az esetben volna reál-gazdasági értelemben a változás a leginkább mérsékelt.) A jelenlegi politikai hangulatban Nagy-Britanniában sokak számára hazaárulásnak tűnne a négy alapszabadság, vagy a kohéziós transzferek fenntartása az EU irányában. Ezért aztán – s ez is az ördögi kör része – jóval nagyobb az esélye az EU és Nagy-Britannia számára egyaránt hátrányosabb konstrukciónak. Az előzetes hatásvizsgálatok szerint nem zero végösszegű játékról van szó. Minden érintett fél veszteségét hozza a brit kilépés.

Ugyanakkor a bizonytalanságból eredő negatív politikai, gazdasági és társadalmi hatások már a népszavazás óta érvényesülnek az Egyesült Királyságban, a tagállamokban, és a közös európai intézményrendszerben is.

⁹ Angel Guria, az OECD főtitikára szerint „Európa elhagyása a jövő generációra vet ki »Brexit adót«.” Lásd: www.oecd.org/economy/oecd-study-finds-britons-will-be-paying-a-heavy-brexit-tax-for-many-years-if-uk-leaves-eu.htm (A letöltés dátuma: 2018. 01. 01.) A szimuláció törzsváltozata szerint a Brexit 2030-ban háztartásonként 3200 GBP, a kedvezőtlenebb szcenárió szerint háztartásonként évi 5000 GBP veszteséget okozhat Nagy-Britanniában.

Felhasznált irodalom

- AICHELE, Rahel – FELBERMAYR, Gabriel (2015): *Costs and Benefits of a United Kingdom Exit from the European Union*. Bertelsmann Stiftung.
- ANDERSON, John E. (2011): The gravity model. *Annual Review of Economics*, Vol. 3, No. 1. 133–160.
- BADINGER, Harald (2005): Growth Effects of Economic Integration: Evidence from the EU Member States. *Review of World Economics*, Vol. 141, No. 1. 50–78.
- BAIER, Scott L. – BERGSTRAND, Jeffrey H. – EGGER, Peter – MCLAUGHLIN, Patrick A. (2008): Do Economic Integration Agreements Actually Work? Issues in Understanding the Causes and Consequences of the Growth of Regionalism”. *World Economy*, Vol. 31, No. 4. 461–497.
- BAIER, Scott L. – BERGSTRAND, Jeffrey H. (2007): Do Free Trade Agreements Actually Increase Members’ International Trade? *Journal of International Economics*, Vol. 71, No. 1. 72–95.
- BLOOM, Nicholas – DRACA, Mirko – VAN REENEN, John (2011): Trade induced technical change? The impact of Chinese imports on innovation, IT and productivity. *NBER Working Paper*, No. 16717.
- BLOOM, Nicholas – ROMER, Paul M. – TERRY, Stephen – VAN REENEN, John (2014): [A Trapped Factors Model of Innovation](#). *Centre for Economic Performance Discussion Paper*, No. 1261.
- BÓKA János – HALMAI Péter – KOLLER Boglárka (2016): Válás „angolosan”: A BREXIT politikai, jogi és gazdasági agendái. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, 2. sz. 58–79.
- BREINLICH, Holger – DHINGRA, Swati – OTTAVIANO, Gianmarco (2016): How have the EU’s trade agreements impacted consumers? *CEP Discussion Paper*, No. 1417.
- BROU, Daniel – RUTA, Michele (2011): Economic Integration, Political Integration, or Both? *Journal of the European Economic Association*, Vol. 9, No. 6. 1143–1167.
- BRUNO, Randolph – CAMPOS, Nauro – ESTRIN, Saul – TIAN, Meng (2016): Gravitating towards Europe: An Econometric Analysis of the FDI Effects of EU Membership. *CEP Technical Paper, Brexit Analysis*, No. 3. London.
- BUSCH, Berthold – MATTHES, Jürgen (2016): Brexit – The Economic Impact, A Meta-Analyses. *IW-Report*, Vol. 10. www.iwkoeln.de/en/studies/iw-reports/beitrag/berthold-busch-juergen-matthes-brexite-the-economic-impact-277405.html (A letöltés dátuma: 2018. 01. 01.)
- BUSTOS, Paula (2011): Trade Liberalization, Exports, and Technology Upgrading: Evidence on the Impact of MERCOSUR on Argentinian Firms. *American Economic Review*, Vol. 101, No. 1. 304–340.
- CAMPOS, Nauro F. – CORICELLI, Fabrizio – MORETTI, Luigi (2014) Economic Growth and Political Integration: Estimating the Benefits from Membership in the European Union Using the Synthetic Counterfactuals Method. *CEPR Discussion Paper*, No. 9968.
- CAMPOS, Nauro F. – CORICELLI, Fabrizio – MORETTI, Luigi (2015b) European Integration: Benefits of deep versus shallow integration. <https://voxeu.org/article/european-integration-benefits-deep-versus-shallow-integration> (A letöltés dátuma: 2018. 01. 01.)

- CAMPOS, Nauro F. – CORICELLI, Fabrizio (2015a): Some unpleasant Brexit econometrics. <https://voxeu.org/article/some-unpleasant-brexiteconometrics> (A letöltés dátuma: 2018. 01. 01.)
- CBI – Confederation of British Industries (2013): *Our Global Future, The Business Vision for a Reformed EU*. www.cbi.org.uk/media/2451423/our_global_future.pdf (A letöltés dátuma: 2018. 01. 01.)
- CEBR – Centre for Economic and Business Research (2015): *The Impact of the UK Being in the Single Market*. Report for Britain Stronger in Europe. <http://www.cebr.com/reports/britain-stronger-in-europe/> (A letöltés dátuma: 2018. 01. 01.)
- COSTINOT, Arnaud – RODRIGUEZ-CLARE, Andrés (2013): Trade Theory with Numbers: Quantifying the Consequences of Globalization. *CEPR Discussion Paper*, No. 9398.
- CRAFTS, Nicholas (2012): British Relative Economic Decline Revisited: the Role of Competition, *Explorations in Economic History*, Vol. 49. 17–29.
- CRAFTS, Nicholas (2015): *West European Economic Integration since 1950: Implications for Trade and Income*. University of Warwick.
- CRAFTS, Nicholas (2016): The Growth Effects of EU Membership for the UK: a Review of the Evidence. University of Warwick. *CAGE Working Paper*, No. 280.
- CRESPO CUARESMA, Jesus – RITZBERGER-GRÜNWARD, Doris – SILGONER, Maria A. (2008): Growth, Convergence and EU Membership. *Applied Economics*, Vol. 40, No. 5. 643–656.
- DHINGRA, Swati – HUANG, Hanwei – OTTAVIANO, Gianmarco – PESSOA, Joao Paulo – SAMPSON, Thomas – VAN REENEN, John (2017): The Costs and Benefits of Leaving the EU: Trade Effects. *CEP Discussion Paper*, No. 1478.
- DHINGRA, Swati – OTTAVIANO, Gianmarco – SAMPSON, Thomas – VAN REENEN, John (2016a): *The consequences of Brexit for UK trade and living standards*. London School of Economics and Political Science (LSE), Centre for Economic Performance Brexit Analysis 02.
- DHINGRA, Swati – OTTAVIANO, Gianmarco – SAMPSON, Thomas – VAN REENEN, John (2016b): *The impact of Brexit on foreign investment in the UK*. London School of Economics and Political Science (LSE), Centre for Economic Performance.
- DJANKOV, Swati (2017) The City of London After Brexit. *Peterson Institute for International Economics Policy Brief*, Vol. 17, No. 9.
- EATON, Jonathan – KORTUM, Samuel (2002): Technology, Geography, and Trade. *Econometrica*, Vol. 70, No. 5. 1741–1779.
- EGGER, Peter – LARCH, Mario – STAUB, Kevin E. – WINKELMANN, Rainer (2011): The Trade Effects of Endogenous Preferential Trade Agreements. *American Economic Journal: Economic Policy*, Vol. 3, No. 3. 113–143.
- ELEKES Andrea – HALMAI Péter (2013): Az új tagállamok növekedési modellje. *Külgazdaság*, 57. évf. 7–8. sz. 32–66.
- EMMERSON, Carl – JOHNSON, Paul – MITCHELL, Ian – PHILLIPS, David (2016): Brexit and the UK's public finances. *Institute for Fiscal Studies Report*, 116.
- FEYRER, James (2009): Trade and Income Exploiting Time Series in Geography. *NBER Working Paper*, No.14910.
- GIANETTI, Mariassunta – BURKART, Mike – ELLIGSEN, Tore (2011): What you sell is what you lend? Explaining trade credit contracts. *Review of Financial Studies*, Vol. 24, No. 4. 1261–1298.

- GILES, Chris (2016): *Brexit in seven charts – the economic impact. How growth, trade, migration will be affected by a split with the EU.* <https://next.ft.com/content/0260242c-370b-11e6-9a05-82a9b15a8ee7> (A letöltés dátuma: 2018. 01. 01.)
- HM Treasury (2013): *European Union Finances 2013.* 19th November.
- LANE, Philip – MILESI-FERRETTI, Gian (2007): The external wealth of nations mark II. *Journal of International Economics*, Vol. 73. 223–250.
- MELITZ, Marc J. (2003): The impact of trade on intra-industry reallocations and aggregate industry productivity. *Econometrica*, Vol. 71, No. 6. 1695–1725.
- MULABDIC, Alen – OSNAGO, Alberto – RUTA, Michele (2017): Deep Integration and UK–EU Trade Relations. *Policy Research Working Paper*, No. 7947.
- Office for National Statistics (2016a): *UK Balance of Payments, the Pink Book: 2016.*
- Office for National Statistics (2016b): *UK National Accounts, the Blue Book: 2016.*
- Office of National Statistics (2016c): *Inward foreign direct investment (FDI) involving UK companies.* www.ons.gov.uk/businessindustryandtrade/business/businessinnovation/datasets/foreigndirectinvestmentinvolvingukcompanies2013inwardtables (A letöltés dátuma: 2018. 01. 01.)
- OTTAVIANO, Gianmarco – PESSOA, Joao Paulo – SAMPSON, Thomas – VAN REENEN, John (2014a): The Costs and Benefits of Leaving the EU. *CFS Working Paper*, 472.
- PADOA-SCHIOPPA, Tommaso (1999): *Reflections on the Globalisation and Europeanisation of the Economy.* University of Göttingen.
- PÁSZTOR Szabolcs (2013): A regionális integrációk hatása a határ menti területek fejlődésére. Az amerikai–mexikói és a német–lengyel példa. *Tér és Társadalom*, 27. évf. 3. sz. 57–74.
- PORTES, Jonathan – FORTE, Guiseppe (2017): The Economic Impact of Brexit-induced Reductions in Migration. *Oxford Review of Economic Policy*, Vol. 33, No. 1. 31–44.
- RAMONDO, Natalia – RODRÍGUEZ-CLARE, Andrés – TINTELNOT, Felix (2015). Multinational production: Data and stylized facts. *American Economic Review*, Vol. 105, No. 5. 530–536.
- SAMPSON, Thomas (2016): Dynamic Selection: An Idea Flows Theory of Entry, Trade and Growth. *Quarterly Journal of Economics*, Vol. 131, No. 1. 315–380.
- SAMPSON, Thomas (2017): Brexit: The Economics of International Disintegration. *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 31, No. 4. 163–184.
- SAPIR, André (2011): European integration at the crossroads: A review essay on the 50th anniversary of Bela Balassa's Theory of Economic Integration. *Journal of Economic Literature*, Vol. 49, No. 4. 1200–1229.
- VAN REENEN, John (2016): Brexit's Long-Run Effects on the U.K. Economy. *Brookings Papers on Economic Activity*, Fall.
- WYMAN, Oliver (2016): *The Impact of the UK's Exit from the EU on the UK-based Financial Services Sector.* Marsh&McLennan. www.oliverwyman.com/content/dam/oliver-wyman/global/en/2016/oct/Brexit_POV.PDF (A letöltés dátuma: 2018. 01. 01.)

